

Zsidó vallás és kultúra 2.

(BBN-HEB11-222, BBN-VAL11-131:5 BMA-VALD-458:3,
BMA-VALD-506.07, BMA-VALD17-203.02, BBV-202.17, BMVD-202.17)

Zsidó rítusok és zsinagógai liturgia (BBN-BIB-612)

2. Rabbinikus irodalom (folytatás). Kóserság (bevezetés).

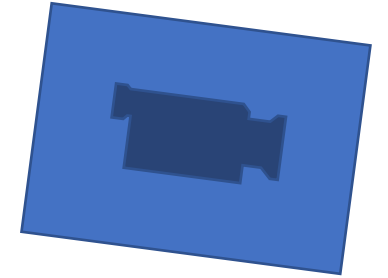
2022. 02. 17.

Biró Tamás

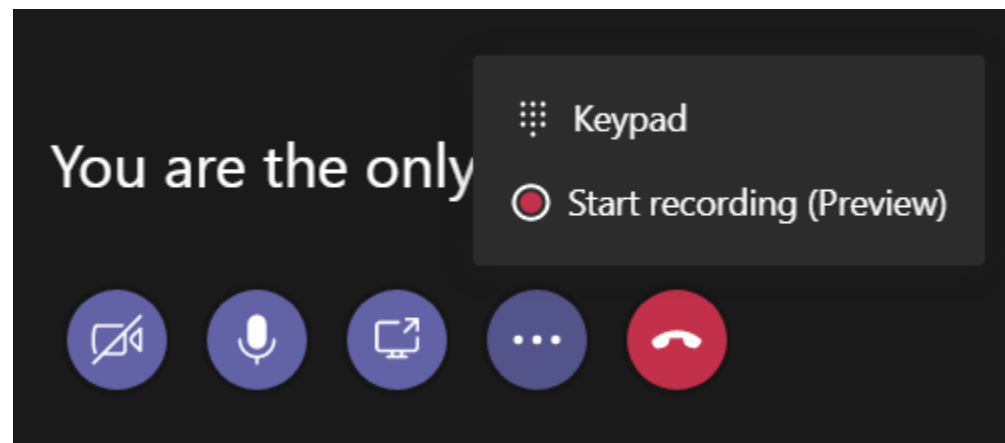
ELTE BTK Assziriológiai és Hebraisztikai Tanszék, biro.tamas@btk.elte.hu

Figyelem, felvétel indul!

- Azok is meghallgathatják, akik nem tudnak részt venni a szinkron előadáson.
- Előadás visszahallgatható a vizsgára való készülés során.
- Kérem, aki nem szeretne látszódni a felvételen, az állítsa le a videóját, halkítsa le a mikrofonját. Aki nem így tesz, az beleegyezik abba, hogy felvétel készül róla.

ELTE BTK Assziriológiai és Hebraisztikai Tanszék

Weboldal: <http://hebraisztika.elte.hu/site/>

- Keleti nyelvek és kultúrák alapszak, hebraisztika szakirány (BA)
- Hebraisztika MA
- Hebraisztika-judaisztika PhD
- Minorok:
 - Judaisztika diszciplináris minor
 - Hebraisztika diszciplináris minor
 - Bibliatudomány diszciplináris minor.

Assziriológiai és Hebraisztikai Tanszék
Eötvös Loránd Tudományegyetem
Department of Assyriology and Hebrew
Eötvös Loránd University

Judaisztikai Kutatócsoport
MTA TK Kisebbségkutató Intézet
Centre of Jewish Studies
Center for Social Sciences, Institute for Minority Studies

1088 Budapest, Múzeum krt. 4/F | Tel.: +36 (1) 411-6749 | email: ahf@btk.elte.hu

Nyitólap Main page
Hírek News
General Information
Assziriológia Assyriology
Hebraisztika Jewish Studies
HebraWiki Project
Munkatársak Faculty&Staff
Órák Courses
Könyvtár Library
Kiadványok Publications
Cikkek Articles
Iráttár Archives
Kutatás Ongoing research
Hasznos linkek Links
Volt hallgatók Alumni
Szakdolgozatok Theses

Látogatók 2005. szept. 1. óta / Visitors since 01/sept/2005: 373217

Interjú a Lendület-pályázat nyertesével: Niederreiter Zoltánnal

Praktikus dolgok:

- A kurzus honlapja: <http://birot.web.elte.hu/courses/2022-jiddiskajt2/>
<http://birot.web.elte.hu/jiddiskajt/> *(a félév végéig)*
- Teams csoport: *Crs 21-22-2 BBN-HEB11-222 01 Zsidó vallás és kultúra 2.*
- Biró Tamás: biro.tamas@btk.elte.hu,
<http://www.birot.hu/>, <http://birot.web.elte.hu/>
- Fogadóóra: *emailés egyeztetés alapján.*
- Pótóra, ha elmaradnának órák.

Követelmények:

Lásd itt: <http://birot.web.elte.hu/courses/2022-jiddiskajt2/Jiddiskajt-2-leiras.pdf>

- Jegyszerzés:
 - A félév során a Teams-en keresztül beadandó feladatok (max. $10 \times 5\% = 50\%$).
 - Hetente 10 pont = a jegy 5%-a.
Félév során max. 10 alkalommal max. 10 pont = max. 100 pont.
 - Tizenkettőből minimálisan öt beadása kötelező a jegyszerzéshez.
 - Ha valaki több mint tíz alkalommal adja be, a legjobb tíz beadandó számít.
 - Félév végén zárthelyi dolgozat (max. 100 pont, 50%)
 - A teszten minimálisan 40%-os teljesítmény kell a jegyszerzéshez.

Március 3-tól jelenléti oktatás!

F épület, magasföldszint, Kerényi terem

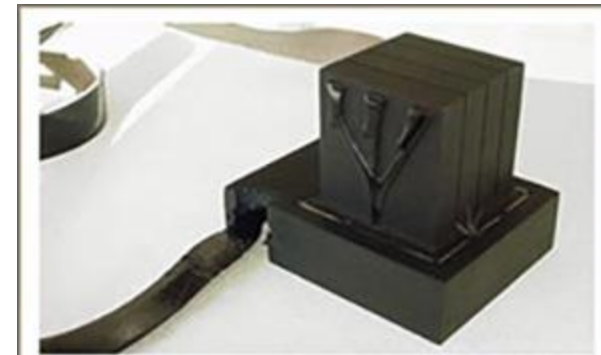
- 1. Látják-e a saját eredményüket,
látják-e a hibáikat?*
- 2. Ha kérdésük van egy hibával
kapcsolatban, bátran keressenek!*

Visszajelzés (és néhány kiegészítés)
a beadandóval kapcsolatban

A judaizmus mint a Tanakh „performatív egzegézise”:

Deut 6,4–9

[RUF] ⁴Halld meg, Izráel: A Istenünk, egyedül az ÚR! ⁵Szeresd azért az URat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes erődből! ⁶Maradjanak a szívedben azok az igék, amelyeket ma parancsolok neked. ⁷Ismételgesd azokat fiaid előtt, és beszélj azokról, akár a házádban vagy, akár úton jársz, akár lefekszel, akár fölkelsz! ⁸Kösd azokat jelként a kezedre, és legyenek fejdíszként a homlokodon; ⁹írd föl azokat házád ajtófélfáira és a kapuidra!

שמע ישראל יהוה אחד יהוה אחד יהוה אחד יהוה אחד יהוה אחד
אחד יהוה אחד יהוה אחד יהוה אחד יהוה אחד
אחד יהוה אחד יהוה אחד יהוה אחד יהוה אחד
אחד יהוה אחד יהוה אחד יהוה אחד יהוה אחד
אחד יהוה אחד יהוה אחד יהוה אחד יהוה אחד

KOMMENTÁR

? kézre való tefillin

? fejre való tefillin

? mezuzza

שמע ישראל יהוה אחד יהוה אחד יהוה אחד יהוה אחד יהוה אחד
אחד יהוה אחד יהוה אחד יהוה אחד יהוה אחד
אחד יהוה אחד יהוה אחד יהוה אחד יהוה אחד
אחד יהוה אחד יהוה אחד יהוה אחד יהוה אחד
אחד יהוה אחד יהוה אחד יהוה אחד יהוה אחד

Misna *Berakhot* 1,2

Mikortól kezdve olvassuk a Sma imát hajnalban? Akkortól, hogy [elég világos van ahhoz, hogy] különbséget tudunk tenni az égszínkék szín és a fehér szín között. Rabbi Eliézer [kisebbségi] véleménye szerint: az égszínkék és a [póréhagyma-]zöld között.

Be kell fejezni [a Sma mondását] napkeltéig. Rabbi Jehosua azt mondja: a [napkelte utáni] harmadik óra végéig. Ugyanis a királyfiak szokása az, hogy a harmadik óra végén kelnek fel.

Aki ezt követően olvassa [a Smát], az sem veszít [azáltal, hogy nem teljesítette időben a Sma mondásának a parancsolatát], mert [olyannak tudatik be neki,] mint aki Tórát olvas.

Cicit / cicesz / szemlélőrojt

Babilóniai Talmud

Berakhot 9b

Mit jelent az, hogy „az égszínkék és a fehér között”? Ha azt mondom, hogy [különbséget tud tenni] egy égszínkék gyapjúköteg és egy fehér gyapjúköteg között, [annak nem lenne értelme, mert] a kettő között éjjel is különbséget tudna tenni. Hanem a [cicit] égszínkék szála és a [cicit] fehér szála között.

Babilóniai Talmud *Berakhot* 9b

A vatikin ['hajdaniak', régi jámborok] szokása az volt, hogy a [Smá elmondását] a napkelte pillanatában fejezték be, hogy így [időben] összekapcsolják a Megváltás[ra vonatkozó áldást a Smá végén] a Főimádsággal, amely viszont így már nappalra esett.

Rabbi Zéra mondta: Mely bibliai vers [alapján tettek így]? „Féljenek téged a Nappal együtt, és a Hold előtt, nemzedékeken át” (Zsolt. 72,5).

Deut 6,4–9

[RUF] ⁴Halld meg, Izráel: Az ÚR a mi Istenünk, egyedül az ÚR! ⁵Szeresd azért az URat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes erődből! ⁶Maradjanak a szívedben azok az igék, amelyeket ma parancsolok neked. ⁷Ismételgesd azokat fiaid előtt, és beszélj azokról, akár a házádban vagy, akár úton jársz, akár lefekszel, **akár fölkelsz!** ⁸Kösd azokat jelként a kezedre, és legyenek fejdíszként a homlokodon; ⁹írd föl azokat házádban ajtófélfáira és a kapuidra!

KOMMENTÁR

Rasi (1040-1105)

„és amikor lefekszel” – az is lehetne, hogy délben fekszik le. Erre mondja a tanítás: *„és amikor felkelsz”* – az is lehetne, hogy éjfélkor kel el. Erre mondja az írás: *„amikor ülsz a házádban, és amikor jársz az úton”* – a szokásos (élet)útról szól a Tóra, a lefekvés (szokásos) idejéről, és a felkelés (szokásos) idejéről.

Deut 6,4–9

[RUF] ⁴Halld meg, Izráel: Az ÚR a mi Istenünk, egyedül az ÚR! ⁵Szeresd azért az URat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes erődből! ⁶Maradjanak a szívedben azok az igék, amelyeket ma parancsolok neked.⁷Ismételgesd azokat fiaid előtt, és beszélj azokról, akár a házádban vagy, akár úton jársz, akár lefekszel, **akár fölkelsz!** ⁸Kösd azokat jelként a kezedre, és legyenek fejdíszként a homlokodon; ⁹írd föl azokat házádban ajtófélfáira és a kapuidra!

KÓDEX

Maimonides (1138-1204):

Misné Tora (Hilkhot Kriat Shma 1,1)

Minden nap kétszer olvassuk a Smát: este és reggel, amint meg van mondva: „*amikor lefekszel, és amikor felkelsz*”. Abban az időben, amikor az emberek szokása feküdni, és ez az éjjel, valamint amikor az emberek szokása állva lenni, és ez a nappal.

Kérdések az eddigiekkel kapcsolatban?

a. k. a. *Bevezetés a rabbinikus irodalomba*
(ld. még az irodalomtörténeti órákat
is a hebraisztika szakon)

A judaizmus forrásai (2):

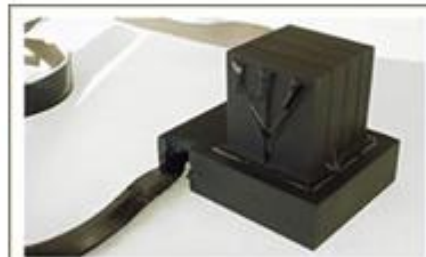
az *Írott Tan* és a *Szóbeli Tan*

Honnan vesszük????

A judaizmus mint a Tanakh „performatív egzegézise”:

Deut 6,4–9

[RUF] ⁴Halld meg, Izráel: A Istenünk, egyedül az ÚR! ⁵Szeresd azért az URat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes erődből! ⁶Maradjanak a szívedben azok az igék, amelyeket ma parancsolok neked. ⁷Ismételgesd azokat fiaid előtt, és beszélj azokról, akár a házádban vagy, akár úton jársz, akár lefekszel, akár fölkelsz! ⁸Kösd azokat jelként a kezedre, és legyenek fejdíszként a homlokodon; ⁹írd föl azokat házad ajtófélfáira és a kapuidra!

ישמעאל יהוה אלהינו יהוה אחד ואהבתי את יהוה אלהינו בכל לבבנו ובכל נפשנו ובכל מאדנו ויהי הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום לך לבנות ולשמור ללבבך וירבות עם בלבבך בבויתך ובדלתך בדרך ובשוק ובקומך וקילויך לאות על ידך והיו לשמורת בין עיניך וכרובותם לך כל ימי חייך ביראתך ובשלום

KOMMENTÁR

? kézre való tefillin

? fejre való tefillin

? mezuzah

ישמעאל יהוה אחד ואהבתי את יהוה אלהינו בכל לבבנו ובכל נפשנו ובכל מאדנו ויהי הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום לך לבנות ולשמור ללבבך וירבות עם בלבבך בבויתך ובדלתך בדרך ובשוק ובקומך וקילויך לאות על ידך והיו לשמורת בין עיניך וכרובותם לך כל ימי חייך ביראתך ובשלום

Mit is kapott Mózes a Szinájón (Sínai-hegyen)?

**Schnorr von Carolsfeld,
'Die Bibel in Bildern',
1860.**

Mit is kapott Mózes a Szinájon (Sínai-hegyen)?

A rabbinikus teológia alaptétele:

- a teljes **Írott Tant** (Írott Tóra = a Pentateuchus teljes szövege)
- a **Szóbeli Tant** = Szóbeli Tórát.

Schnorr von Carolsfeld,
'Die Bibel in Bildern',
1860.

Miért kevélykedtek, ti nagy hegyek? (Ps 68,17) – rabbi Joszi ha-Glili tanítása szerint, amikor a Jóteremtő jött, hogy Tórát adjon Izraelnek, összefutottak a hegyek és a dombok, és vitatkozni kezdtek egymással. Azt mondta az egyik: „rajtam lesz a tóraadás”, és azt felelte a másik: „rajtam lesz a tóraadás”. Jött a Tábor-hegy Bet-Elimből és a Karmel-hegy a Földközi-tenger mellől. Azt mondta az egyik: „engem hívtak”, és azt felelte a másik: „engem hívtak”. Így szólt a Jóteremtő: „*Miért kevélykedtek, ti nagy hegyek?* Mindannyian magas hegyek vagytok, ezért mindannyitokon volt bálványimádás, de a Szináj-hegyen nem volt soha bálványimádás” – Ezért áll a Szentírásban, hogy *ezt a hegyet választotta az Örökkévaló lakóhelyéül* (Ps 68,17).

(*Beresit rabba* c. midrásgyűjtemény)

A nép pedig összegyűlt a hegy alatt (Ex 19,17) – Rabbi Avdimi bar Hamma szerint ez azt jelenti, hogy a Jóteremtő Izrael feje fölé emelte a hegyet, mint egy tetőt, és azt mondta nekik: „Ha elfogadjátok a Tórát, az helyes. Azonban ha nem, itt lesz sírhelyetek.”

(Babilóniai Talmud *Sabbat* 88a, Bab. Talmud *Avoda Zara* 2b)

A Tóra a rabbinikus teológia szerint

Szináj-hegy – Mózes (i. e. 1312)

Írott „Tóra”

תּוֹרַת מֹשֶׁה שֶׁבִּכְתָב *tora se-bi-khtav*

Tóra ⊂ Héber
Biblia /
Tanakh

Szóbeli „Tóra”

תּוֹרַת מֹשֶׁה שֶׁבְּעַל־פֶּה *tora se-be-al-pe*

Misna ⊂ Talmud ⊂ Rabbinikus
irodalom

Rabbi Johanan azt tanította, hogy minden parancsolat, amely elhagyta a Jóteremtő ajkát, hetven nyelven hangzott el. Rabbi Josua ben Levi szerint úgy kell ezt elképzelnünk, ahogy a kihasított pehelypaplanból szétrepülnek a tollak. Rabbi Joszi bar Hanina szerint pedig úgy, ahogy a kalapács alól szét-pattannak a sziklaszilánkok. Ezért áll a Szentírásban, hogy „*nagy csapatban hirdették*” (Ps 68,12).

(Jalkut Simoni c. midrásgyűjtemény)

Történt, hogy egy idegen elment Sámáj elé, és azt kérdezte: Hány tórák van? Azt válaszolta: Kettő. Szóbeli és Írásbeli Tóra. Azt mondta neki: Ami az Írottat illeti, hiszek neked, de ami a Szóbelit illeti, nem. Téríts be úgy, hogy csak az Írásbelit tanítod meg nekem. Sámáj megfeddte és kivitette (*máshol*: eltaszította egy mérőrúddal).

Elment Hillél elé, és az betérítette. Első nap azt mondta neki: „*Alef, bét, gimel.*” Másnap megfordította [a betűk sorrendjét]. Azt mondta erre a gér: Tegnap nem így mondtad nekem. Hillél azt mondta: Hát nem rám kell támaszkodnod (a betűk dolgában is)? Támaszkodj rám a Szóbeli Tan tekintetében is.

(Babilóniai Talmud *Sabbat* 31a-b)

Misna, Pirké avot 1,1

Mózes megkapta a Tórát a Szinai-hegyen, és átadta Józsuénak. Józsué átadta a bölcseknek. A bölcsek átadták a prófétáknak. A próféták pedig átadták a Nagy Gyülekezet embereinek (*anse kneszet ha-gdola*).

Hagyományláncolat

Regensburg Humas
1300 k.

ÉMIKUS
NARRATÍVA

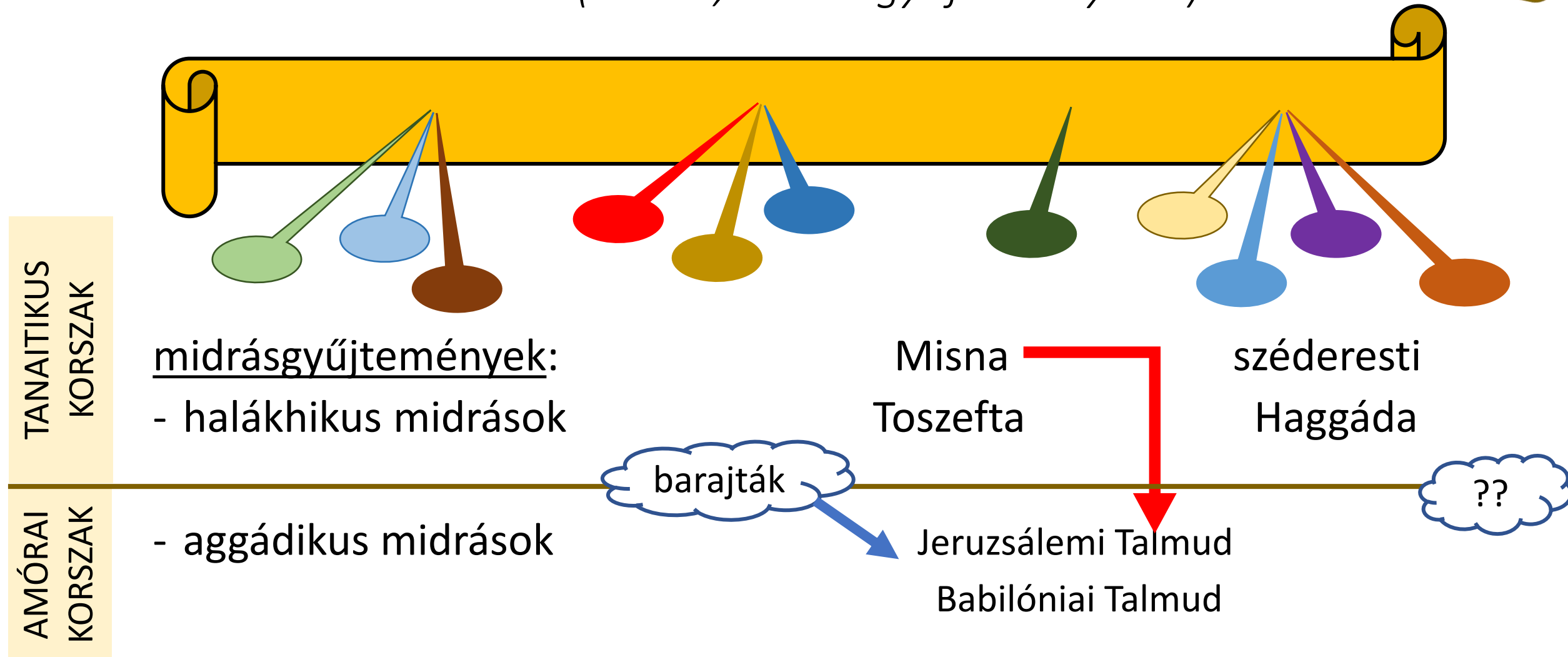
A szent szöveg és annak értelmezési hagyománya

ÉTIKUS
NARRATÍVA

- A szent szöveg (esetünkben: a Héber Biblia) kanonizációja.
- Igény a kanonizált szöveg exegézisére:
 1. A szöveg nyelvezete archaizálódik, jelentése egyre kevésbé egyértelmű.
 2. Többértelműségek. A leírtak hogyan alkalmazandók egy változó világban?
 3. A szöveg továbbgondolása: mik az okok? mik a filozófiai implikációk? stb.
- Az értelmezési hagyományt intézményesítő irányzatok (rabbiniikus judaizmus, rom. kat., szunnita iszlám...) ↔ az értelmezési hagyományt (és azt megtestesítő hatalmi központokat, tekintélyeket) elvető irányzatok (karaita zsidóság, reformáció...)
- A szóbeli tan dogmája *mint a rabbiniikus értelmezés **legitimációja***:
„a mi értelmezésünk az egyedüli helyes, mert Istentől és Mózesstől származik”.

Bibliaértelmezés, hagyománycsomagok, rabbinikus művek (*Misna, midrásgyűjtemények...*)

„A Tórának
hetven arca van”
(Abraham ibn Ezra; Zóhár; stb.)

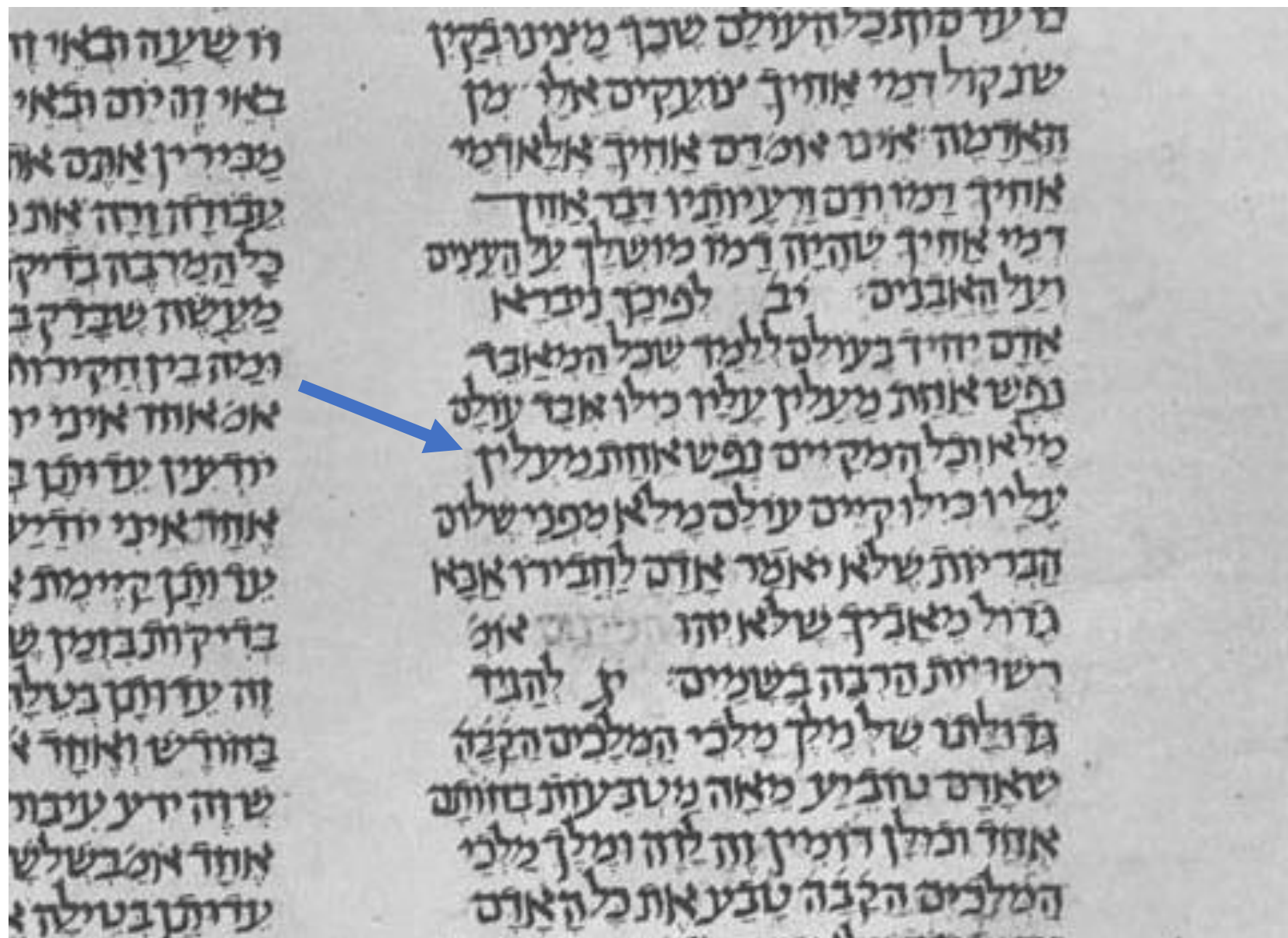

a. k. a. *Bevezetés a rabbinikus irodalomba*
(ld. még az irodalomtörténeti órákat
is a hebraisztika szakon)

A judaizmus forrásai (3):

Misna, Talmud, Sulhan arukh

Misna Szanhedrin 4:5 – Ms. Kaufmann

A budapesti Kaufmann-kódex (az MTA Keleti Gyűjteménye ún. *Kaufmann-gyűjteményében*) a legjelentősebb Misna-kézirat.

Misna és Talmud: a szóbeli tan két alapműve

- **Misna** ('ismétlés', a שנה gyökből), i. sz. 200-220 körül, rabbi Jehuda ha-Naszi
 - Tematikus elrendezés: hat rend, ezeken belül összesen 63 traktátus
 - *Zeraim* ('vetések': mezőgazdasági törvények, valamint liturgia)
 - *Moed* ('ünnep': a szombattal és az ünnepekkel kapcsolatos törvények)
 - *Nasim* ('asszonyok': elsősorban családjog)
 - *Nezikin* ('károk': elsősorban polgári és büntetőjog)
 - *Kodasin* ('szentségek': főleg az áldozatokkal, szentéllyel kapcsolatos törvények)
 - *Tohorot* (rituális tisztaság)
- **Talmud** ('tanulás', a למד gyökből)
Jeruzsálemi / Palesztinai Talmud (4-5. sz.) és **Babilóniai Talmud** (6. század körül)

Misna + gemara = Talmud

misna: hagyomány a tannaitikus korból, amint azt *rabbi Jehuda ha-Naszi* i.sz. 200. körül megszerkesztette és a *Misna* c. műben elrendezte.

gemara: a misnához fűzött kommentárok, annak értelmezései, viták...; valamint mindenféle további anyag az amórai korból (kb. 220–400/500/600).

- Felmerülő kérdések:**
- (1) Mit jelent pontosan a misna szövege? Mire vonatkozik? Hogyan alkalmazandó új / más szituációkban?
 - (2) Ellentmondások különböző tannaitikus források közt?
 - (3) Mi a misnai vélemény tórai forrása?
 - (4) ...

kommentárok: középkori és kora újkori rabbi magyarázatai (pl. *Rasi*, 1040–1105, a belső margón), további diszkussziói (pl. *Toszaft*, a külső margón), forrásmegjelölései, szövegkritikai megjegyzései...

A kép forrása: http://news.bbcimg.co.uk/news/special/panels/13/nov/talmud/img/graphic_1383310626.jpg

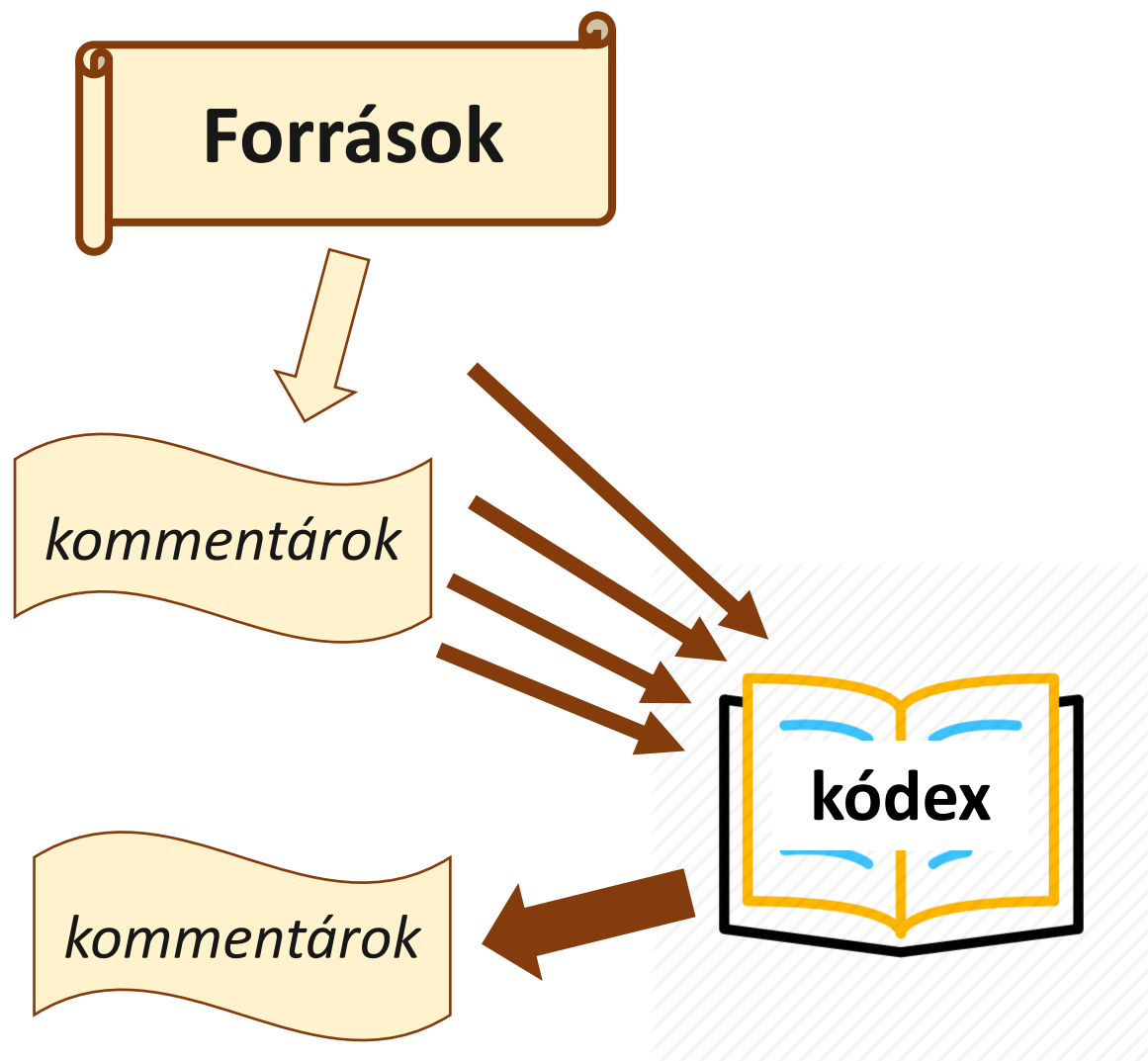
Egy Talmud-lap (bBer. 2a) a standard (vilnai) kiadásból

A rabbinikus irodalom további műfajai, a zsidó vallás további (jog)forrásai

Részletesebben ld. az
Irodalomtörténet 2 és 3 kurzusok
vonatkozó előadásai során.

- Midrásgyűjtemények: kreatív bibliaértelmezéseket tartalmazó késő ókori és kora középkori művek.
- Gaonok: a babilóniai tanházak vezetői az i. sz. 1. évezred második felében.
- Takkana: rabbinikus rendeletek, valamint egyes közösségek rendeletei.
- Minhagim-könyvek rögzítik egyes közösségek szokásait (*minhág*, plur. *minhagim*).
- Kódexek: szisztematikusan megírt halákhikus (vallásjogi) összefoglaló művek, például:
 - Rambam / Maimonides (1135–1204): *Misne Tora*.
 - R. Jakob ben Aser (ca. 1270–1340): *Arba turim*
 - R. Jozsef Karo (1488–1575): *Sulhan arukh*
- Responsumok: vezető rabbik publikált válaszlevelei a hozzájuk fordulókérdéseire.
- Kommentárok a Héber Bibliához, a Talmudokhoz és minden máshoz.

A kommentár és a kódex „dialektikája”

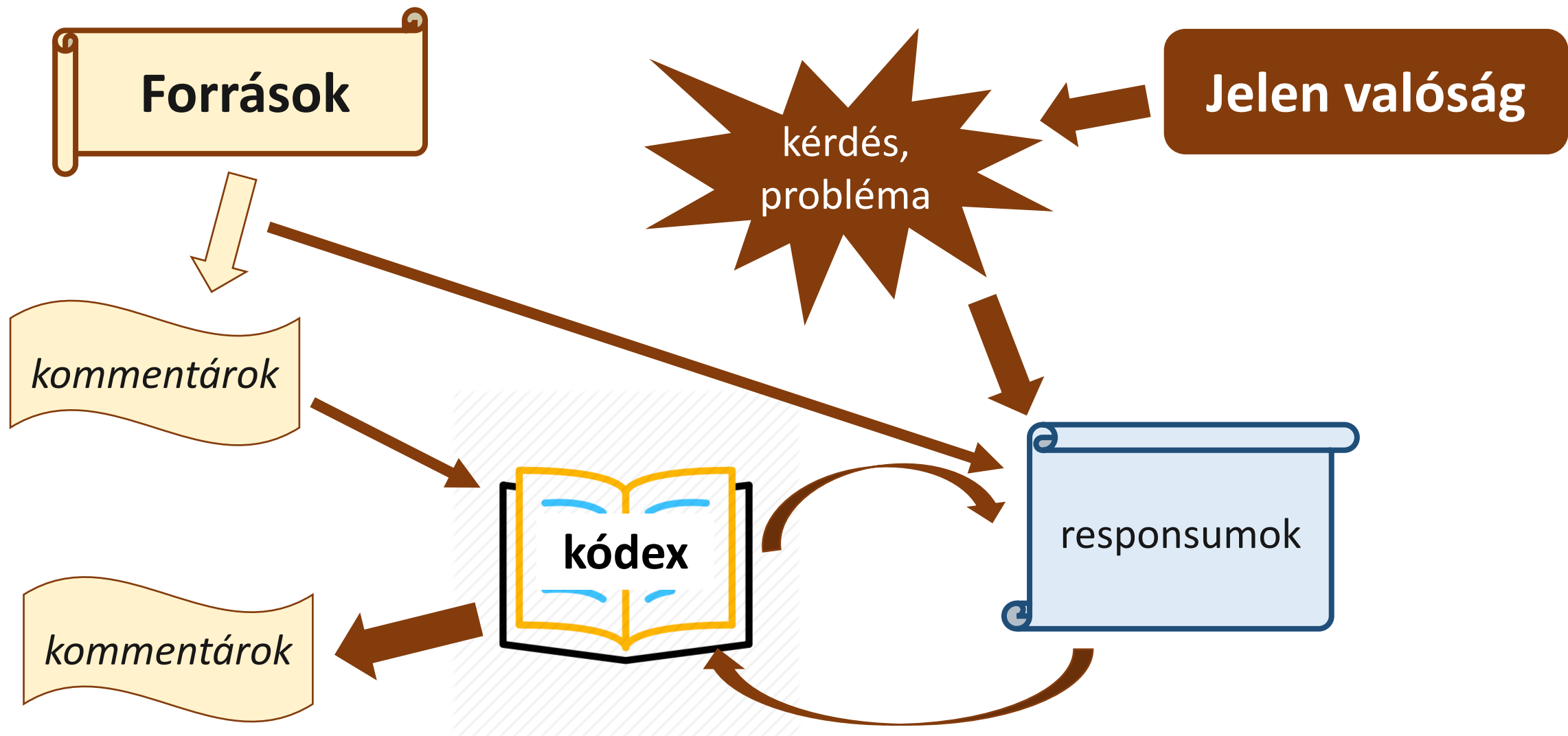

A kódex kodifikálja a normatív halákhát. Általában a cél a könnyű használhatóság, források magyarázata (megjelölése) nélkül.

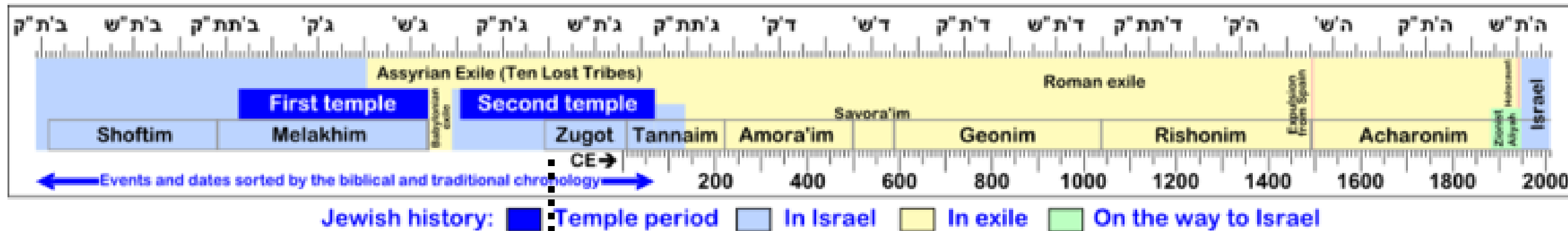
A kommentár:

1. Értelmezi a kódexet.
2. Továbbgondolja, részletezi, finomítja, aktualizálja a kódexet.
3. Rávilágít a kódex forrásaira.
4. Ritkán: vitatkozik is a kódexszel.

A kommentár és a kódex „dialektikája”

Zsidó történelem és a (rabbini) zsidó vallás forrásai dióhéjban

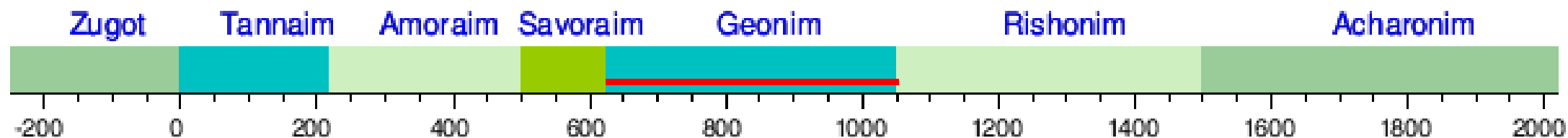
Héber Biblia (TaNaKh תנ"ך):

- Tóra (תורה)
- Próféták (Neviim, נביאים)
- Szentiratok (Ketuvim, כתובים)

Rabbini irodalom:

- Késő-ókor: Misna, Talmud, midrások...: *tannák* és *amorák*
- Középkori és újkori rabbini irodalom: *gaonok*, *risonim*, *ahronim*.

A rabbinikus irodalom főbb korszakai

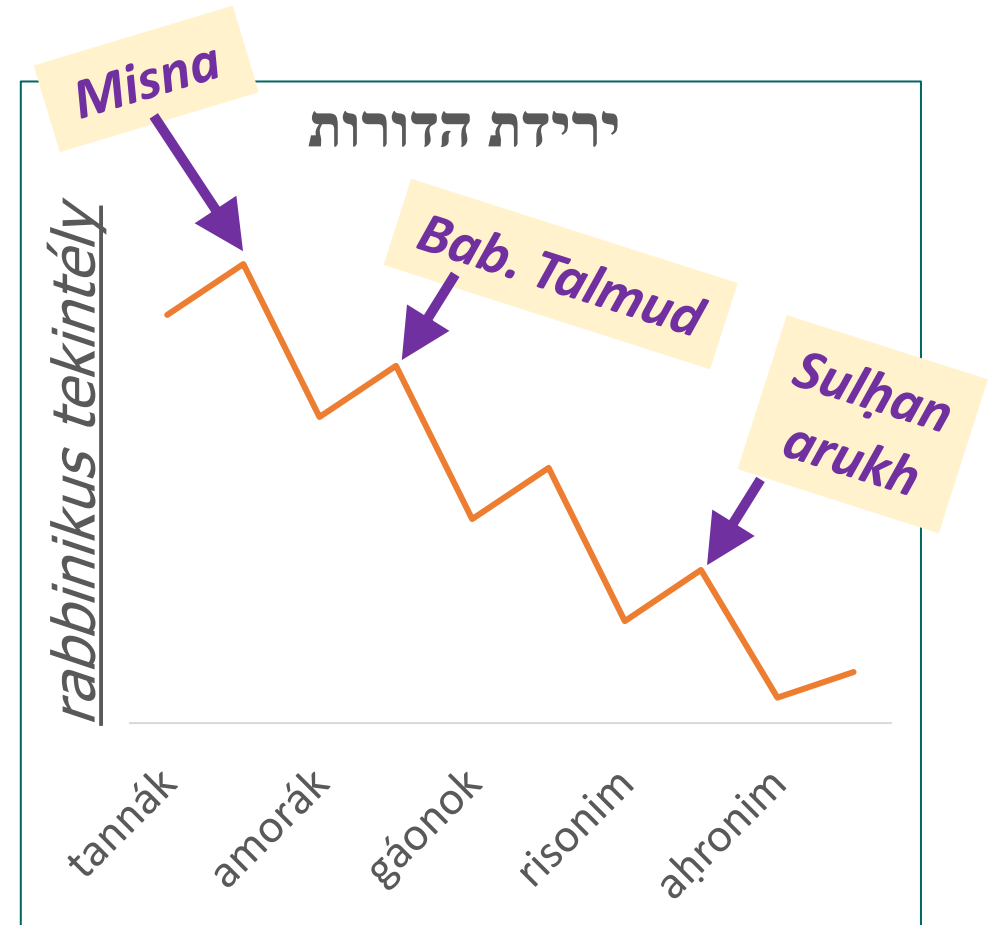
- ... – i.sz. 220 körül: tannák תנאים / tannaitikus korszak
- 220 k. – 500 körül: amórák אמוראים / amórai korszak
- 500 k. – 1038: gáonok גאונים / gáoni korszak
- 10. század – 15. század: risonim ראשונים
- 16. század – máig: aḥronim אחרונים

*évszámok:
hagyományos
kronológia
alapján*

Jeridat ha-dorot ירידת הדורות

'a generációk süllyedése hanyatlása'

- Minél közelebb a kinyilatkozáshoz, annál nagyobb rabbinikus tekintély.
- De egy korszakon belül nagyobb a tekintélye a későbbinek, aki ismeri és képes szintetizálni a korábbi véleményeket.

Vallásos zsidó = *an **observant** Jew*
somer sabbat (szombattartó) és somer micvot (micvatartó)

A halakha, micvák
és az etika viszonya?

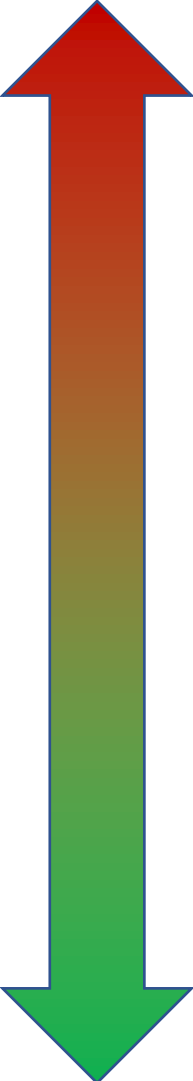
A rabbinikus judaizmus:

- *mint alapvetően halákhikus (vallásjogi) rendszer,*
- *vagy mint életmód, életforma szerint élő közösség?*
(*De akkor hol marad a teológia, a vallásfilozófia?*)

Tórai törvény – rabbinikus rendelet – minhág

és ami még köztük van

Halákhikus szabályok spektruma

-
- Az [írott] Tórában leírt törvény [„írott tan”]
 - Az [írott] Tórában csak implicit formában szereplő előírás [„szóbeli tan”]

- Rabbinikus rendelet

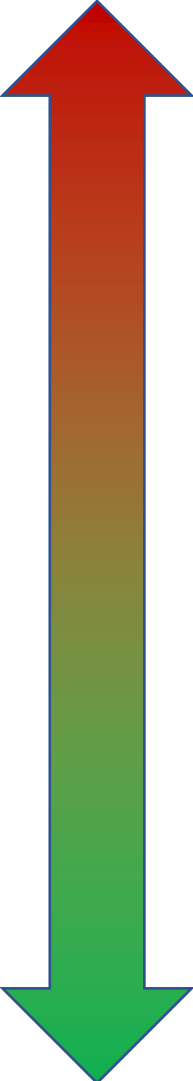
- Szokás (*minhag*)

Misna Avot (Pirké Avot) 1,1:

„Építsetek kerítést a Tóra köré” (סִיג לַתּוֹרָה):
olyan rabbinikus rendeletek, amelyek célja
a tórai törvények betartásának bebiztosítása.

Humra (חומרה): opcionális szigorítás,
amelyet a halákha nem ír elő, de
egy egyén vagy közösség magára vesz.

Halákhikus szabályok spektruma

-
- Az [írott] Tórában explicit formában leírt törvény
 - Az [írott] Tórában implicit formában szereplő előírás [„szóbeli tan”]
 - *Halakha le-Mose mi-Szinaj* [‘halakha Mózes részére a Szinájról’]
 - Bibliai versre „támaszkodó” törvény/szokás (*aszmakhta*)
 - Rabbinikus rendelet
(tórai alap nélkül, de a rabbik tórai alapon nyugvó tekintélyénél fogva)
 - „Egész Izraelben elterjedt” szokás (*minhag*)
 - Helyi szokás (*minhag*): régió, város, irányzat, zsinagóga, család, egyén

Halákhikus szabályok spektruma

- Az [írott] Tórában explicit formában leírt törvény
- Az [írott] Tórában implicit formában szereplő előírás [„szóbeli tan”]
- *Halakha le-Mose mi-Szinaj* [’halakha Mózes részére a Szinajon] [írott]
- Bibliai versre „támaszkodó” törvény/szokás (*aszmakhta*)
- Rabbiniikus rendelet
(tórai alap nélkül, de a rabbik tórai alapon nyugvó tekintélyénél fogva)
- „Egész Izraelben elterjedt” szokás (*minhag*)
- Helyi szokás (*minhag*): régió, város, irányzat, zsinagóga

gödölye anyja tejében

emlős állat húsa
emlős állat tejében

szárnyas hús
emlős állat tejében

hal és hús

hal és tej

Halákhikus szabályok spektruma

- Az [írott] Tórában explicit formában leírt törvény/szokás („szóbeli tan”)
- Az [írott] Tórában implicit formában szereplő szokás („szóbeli tan”)
- *Halakha le-Mose mi-Szinaj* [‘halakha Mózes részére a Sínai hegyről’]
- Bibliai versre „támaszkodó” törvény/szokás (*aszma*)
- Rabbinikus rendelet
(tórai alap nélkül, de a rabbik tórai alapon nyugvó tekintélyénél fogva)
- „Egész Izraelben elterjedt” szokás (*minhag*)
- Helyi szokás (*minhag*): régió, város, irányzat, egyén

VALLÁS

?

FOLKLÓR

gefilte fis

latkesz

hámántáska

Gasztronómia

*Népi kultúra, folklór vs. vallás?
Népi kultúra, folklór vs. „magas” kultúra?*

Gasztronómiai szokások: *vallás vagy folklór?*

Ld. a félév során!

- Különböző ünnepekhez kapcsolódó étkezési szokások:

- Pészah: macesz → maceszgombóclevés
- Sávuot: tejes ételek
- Péntek este hal, szombaton délben sólet
- Hanukkakor olajban sült (fánk, latkesz stb.)
- Purimkor: Hámán-taska (Hámán füle)
- ...

A gasztronómiai szokások hatterében:

- *halákhikus okok?*
- *az ünnep eredetéhez, hatteréhez kötődő magyarázat?*
- *egyebek?*
- + *egyszerre több is?*
- + *primer ok vagy szekunder indok?*

- Hol a határ / van-e határ vallás és folklór között?

Egy rabbi szempontjából nem halákha, csupán mellékes minhág, de az átlagos vallásgyakorló (*observant*) zsidó számára nagy jelentőségű.

Feladat a következő hétre

Feladat a következő hétre

- Holnap reggelig felkerül egy teszt a Teamsbe.
- Max. 10 pont = a félév végi jegy 5%-a.
- Leadás a Teamsen belül.
- Határidő: február 23., szerda éjfél (23:59).

*Köszönöm a figyelmet,
viszlát jövő csütörtökön!*